

KALBĖJIMO, KALBOS IR KOMUNIKACIJOS ĮVERTINIMO KORTELIŲ NAUDOJIMO INSTRUKCIJA

Kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos įvertinimo kortelės (toliau - kortelės) skirtos logopedams, dirbantiems mokyklose, įgyvendinančiose ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio ugdymo bei profesinio mokymo programas. Korteles pildyti gali ir logopedai, dirbantys pedagoginėse psichologinėse tarnybose. Logopedas gali pasirinkti reikiamą kortelę, atsižvelgdamas į vertinamo vaiko amžių. Pateikiamos dvi kortelės:

- ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos įvertinimo kortelė;
- mokinių kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos įvertinimo kortelė.

Kortelės skirtos vaikų kalbėjimui, kalbai bei komunikacijai įvertinti ir apima šias sritis:

Kontaktą (bendravimą, dėmesio koncentraciją ir kt.)	Kalbos gramatinį taisyklingumą (žodžių darybą, derinimą, valdymą, sakinių struktūrą ir kt.)
Žodyną (aktyvųjį ir pasyvųjį)	Kitus kalbėjimo ypatumus (aiškumą, balsą, sklandumą, kalbinį kvėpavimą)
Skaitymą (tik mokiniams)	Garsų tarimą
Komunikaciją (neverbalinę ir verbalinę)	Foneminį, fonologinį suvokimą
Rašymą (tik mokiniams)	Žodžių tarimą
	Kalbėjimo motoriką
	Rišliąją kalbą

Logopedas įvertina kiekvienos srities galias ir sunkumus. Vertinant vaiko kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos ypatumus labai svarbu atsižvelgti į tipinę raidą, nereikalauti iš vaiko gebėjimų, kurie pagal amžių dar nėra susiformavę (pavyzdžiui, garsinės analizės ir sintezės įgūdžius vertinti pradėdant nuo priešmokyklinio amžiaus ir pan.). Be to, verta prisiminti, kad tai, kas jaunesnio amžiaus vaikui yra galia, mokykliniame amžiuje dėl lėtesnės ar sutrikusios kalbos raidos gali būti vertinama kaip sunkumas. Pavyzdžiui, vaikas pradeda vartoti vieno ar kelių netikrų žodžių (garsažodžių, žodžių trumpinių) frazes būdamas 2–2,5 metų. Vėliau, iki 3 metų, vaikas jau turėtų vartoti dviejų–trijų žodžių frazes. Taisyklingi sakiniai iš trijų–penkių žodžių vaiko kalboje atsiranda apie ketvirtuosius metus, o 4–6 metų vaikas jau kalba vientisiniais išplėstiniais ir sudėtiniais sakiniais. Taigi, jeigu frazė trimečiui yra tipinės raidos bruožas, tai penkiamečiui tai yra nepakankamai išlavėjusios kalbos rodiklis.

Vaikai, kurie nebendruoja verbaliai, gali tai daryti naudodamiesi alternatyviosios ir augmentinės komunikacijos priemonėmis (paveikslėliais, nuotraukomis, grafiniais simboliais, gestais ir kt.). Tokiu atveju logopedas žymi tai prie vaiko galių, nors kaip sunkumą nurodo negebėjimą komunikuoti kalba.

Vertinant žodžių ir garsų tarimą vertėtų prisiminti, kad 2–3 metų vaikas taria dviejų, vėliau trijų skiemenų žodžius, išlaiko žodžių skiemenų kiekį ir nuoseklumą, taria priebalsius [p], [b], [m], [n], [t], [d], [k], [g], [s'], [z'], [l']. Būdamas 3–5 metų jis dar gali keisti [š] grupės garsus [s] grupės garsais, netarti afrikatų, priebalsių [r], [h], [ch].

Įvairių tautybių vaikai gimtosios kalbos mokosi ta pačia seka. Pirmiausia vartoja daiktavardžių vienaskaitos linksnius, veiksmažodžių esamąjį laiką, vėliau išmoksta daiktavardžių daugiskaitos linksnių, veiksmažodžių būtojo kartinio laiko, kai kurių prielinksnių, mokosi derinti daiktavardį ir būdvardį gimine, skaičiumi. Vaikai domisi žodžių darybos būdais, geba pagal pavyzdį sudaryti priesaginius daiktavardžius (pavyzdžiui, didelis batas – mažas batukas ir pan.), tinkamai sudaro ir vartoja priešdėlinius veiksmažodžius (pavyzdžiui, važiavo – atvažiavo, išvažiavo, privažiavo ir pan.). Vėliausiai vaikai išmoksta vartoti daugiskaitinius daiktavardžius, įvardžiuotinius būdvardžius, pusdalyvius, padalyvius ir dalyvius.

Esant nuosekliai ir laiku besiformuojančiai kalbos raidai, septynmečio kalba yra fonetiškai ir gramatiškai taisyklinga, žodynas ir rišiojo pasakojimo gebėjimai atitinka amžių.

Vertinant mokinių skaitymo ir rašymo gebėjimus taip pat vertėtų atsižvelgti į amžių (klasę) (pavyzdžiui, nereikalauti iš pirmoko sklandžiai, tinkamu tempu ir intonacija skaityti teksto ir pan.).

Kalbos įvertinimas atliekamas naudojant įvairius daiktus, žaislus, paveikslėlius, nuotraukas, informacinių komunikacinių technologijų priemones arba jau parengtus metodinius leidinius:

1. Denikytė S., Mamonienė Z., Musteikienė G. Saulutė. Užduotys trejų metų vaikų kalbai vertinti ir ugdyti. Šiauliai: Lucilijus, 2010.
2. Gaulienė V., Giedrienė R., Grikainienė L. Kalbos tyrimas. Metodinė priemonė. Vilnius, 2000.
3. Ivanauskaitė E., Denikytė S., Budrienė R. Kalbinės veiklos vertinimas. Klaipėda: UAB „Baltic Printing House“, 2014.
4. Vaikų kalbėjimo ir kalbos vertinimas, sutrikimų diferencijavimas ir identifikavimas. Metodinė priemonė. Lietuvos logopedų asociacija, 2015.
5. Giedrienė R., Grikainienė L. Kalbos įvertinimo užduotys. Šiauliai: Lucilijus, 2025.

